

Asia: VN/4099/2024

Lausuntopyyntö: Työryhmämietintö hallituksen esitykseksi hankintalain, erityisalojen hankintalain sekä rikosrekisterilain 6 b §: n muuttamiseksi

Lausunnonantajan lausunto

Esityksen yleiset tavoitteet ja päämäärät

Mitä mieltä olette esityksen yleisistä tavoitteista ja päämääristä? Saavutetaanko esityksellä hallitusohjelman yleiset tavoitteet säästöistä ja kilpailun lisäämisestä?

Hallitus esittää hankintalakiin muutosta, jossa rajoitettaisiin sidosyksiköiden eli kuntien omistamien in house -yhtiöiden käyttöä asettamalla vähimmäisomistusosuudeksi 10 prosenttia. Tämä muutos koskisi erityisesti jätehuoltoa sekä muita kunnallisia tukipalveluja, kuten ateria-, ICT- ja kunnossapitopalveluja.

Esityksen tavoitteet ovat lähtökohtaisesti kannatettavia. Sidosyksiköiden riittävä valvonta on tarpeellista ja väärinkäyttöihin tulee puuttua. Ehdotetut säännökset näyttävät kuitenkin johtavan jopa tavoitteiden vastaisiin vaikutuksiin. Valittuja mekanismeja ei perustella eikä taustoiteta riittävästi. Esitetystä muodosta uusi lainsäädäntö puuttuisi kuntien oikeuteen organisoida toimintansa tavalla, joka ei tue yksityiskohtaisen normiohjauksen purkua vaan on suoranaisesti ristiriidassa hallitusohjelman norminpurkutavoitteen kanssa. Julkisten hankintojen menettely on jo nykyisellään erittäin säädeltyä.

Esityksessä on ongelmallista, että valmisteluvaiheessa ei ole tuotu esiin muita vaihtoehtoisia ratkaisuja. Esimerkiksi tulisi harkita, että kunnat voisivat toimia palvelujen tuottamisessa vastuukuntamallilla, mallilla joka nyt on lainsäädännöllä kielletty. Lisäksi lain valmistelusta puuttuu kokonaisuudessaan vaikutusten arviointi. Kyseessä on merkittävä muutos, lainvalmistelun oleellinen osa on vaikutusten arviointi, joka nyt ulkoistetaan lausuntokierroksen varaan. Uudistuksen hyödyt ovat epäselvät ja epäsuhdassa kunnissa palveluiden uudelleenjärjestelyistä aiheutuvaan työhön ja kustannuksiin. Esityksestä tulee esille tarkoitushakuinen kiire, joka ei tuota laadukasta lainsäädäntöä

Vaikutukset kunnille ja palvelurakenteelle

Hankintalain tiukentaminen vaikuttaisi erityisesti pienten ja keskisuurten kuntien mahdollisuuksiin järjestää palvelut tehokkaasti yhteistyössä. Tämä johtaisi merkittäviin rakenteellisiin muutoksiin ja voisi jopa pakottaa purkamaan vakiintuneita ja toimivia kuntayhtiöitä. Esimerkiksi 15 kunnan omistama jäteyhtiö Jätekuukko Oy joutuisi pilkkomaan tai purkamaan toimintansa, mikä vaatisi omistus- ja sopimusjärjestelyjä sekä pitkäaikaisten sopimusten irtisanomista.

Sidosyksiköiden hajauttaminen pienempiin organisaatioihin kasvattaisi palveluiden järjestämisen kustannuksia, koska mittakaavaedut katoaisivat ja kilpailutusten määrän kasvu lisäisi hallinnollista taakkaa. Asukkaille tämä näkyisi jätemaksujen ja muiden peruspalveluiden hintojen nousuna. Lisäksi uudistuksen taloudellisia vaikutuksia kunnille ei ole selvitetty, vaikka ne todennäköisesti olisivat merkittäviä.

Riskit ja ongelmakohdat

Toimivien rakenteiden purkaminen

Kuntien yhteistyössä järjestämät palvelut, kuten jätehuolto, olisivat vaarassa hajota, mikä heikentäisi palveluiden laatua ja tehokkuutta. Jätehuoltojärjestelmän uudelleenorganisointi hidastaisi erilliskeräyksen ja kierrätyksen kehitystä, mikä vaikeuttaisi EU:n ympäristövaatimusten saavuttamista.

Huoltovarmuuden ja varautumisen heikkeneminen

Kuntien omistamat yhtiöt takaavat palveluiden saatavuuden myös tilanteissa, joissa markkinaehtoinen palvelutuotanto ei ole kannattavaa. Muutos lisäisi kuntien riskiä joutua markkinoiden armoille ja vaikeuttaisi palveluiden järjestämistä kriisitilanteissa.

Taloudelliset vaikutukset

Uudistus johtaisi korkeisiin kertaluonteisiin kustannuksiin, kun palveluiden uudelleenorganisointi ja sopimusmuutokset toteutetaan. Pitkällä aikavälillä kuntien neuvotteluvoima heikkenisi ja keskittämistä saatavat säästöt katoaisivat, mikä nostaisi palveluiden kustannuksia. Lisäksi hankintalain muutos tekisi Suomen hankintalainsäädännöstä Euroopan tiukimman, ilman että uudistuksen hyödyt ovat selkeästi perusteltuja. Kilpailu- ja kuluttajaviraston selvityksen mukaan uudistus todennäköisesti nostaisi julkisen sektorin kustannuksia, koska se ei huomioi toimialakohtaisia ja alueellisia eroja.

Hallituksen esitys heikentäisi erityisesti pienten kuntien mahdollisuuksia järjestää palveluja yhteistyössä, nostaisi kustannuksia ja vaarantaisi huoltovarmuutta. Muutos ei juurikaan koskettaisi

suuria kuntia/kaupunkeja, joissa ovat suurimmat markkinat. Jos muutosta ei peruta, siirtymäajan tulisi olla huomattavasti pidempi kuin esitetty 1.7.2028, jotta kuntien omistamien yhtiöiden rakenne- ja sopimusjärjestelyt voidaan toteuttaa hallitusti.

Konneveden kunta esittää, että hallitus luopuu ehdotuksesta tai ainakin sallii toimialakohtaiset poikkeukset. Vähimmäisomistusprosentti on perusteeton ja asettaa eri kokoiset kunnat eriarvoiseen asemaan. In house -yhtiöitä tulisi rajoittaa vain, jos niiden käytössä havaitaan väärinkäytöksiä, mutta kategorinen rajoitus uhkaa rikkoa toimivat palvelurakenteet.

Hankintojen valmistelu

Hankintojen valmistelua koskevilla ehdotuksilla pyritään lisäämään hankintojen huolellista valmistelua, markkinakartoituksen käyttöä, sekä kilpailua julkisissa hankinnoissa. Tavoitteena on saada lisää tarjontaa ja säästöjä. Työryhmän mietinnössä ehdotetussa ratkaisussa on samanaikaisesti pyritty varmistamaan, että se on käytännön hankintatoimen näkökulmasta tarkoituksenmukainen.

-

- **Kuinka hyvin hankintalain 65, 75, 124 ja 125 §:iä koskeva esitys edistää markkinakartoituksen käyttöä ja hankinnan huolellista valmistelua?**

-

- **Ovatko esitetyt keinot sopivia näiden tavoitteiden saavuttamiseksi?**

-

Sidosyksiköiden käytön rajoittaminen

Mitä mieltä olette esityksessä ehdotetusta sidosyksiköiden vähimmäisomistusta koskevasta vaatimuksesta? Onko se mielestänne tarkoituksenmukainen ja toteuttamiskelpoinen?

-

Minkälaisia vaikutuksia esitetyllä sidosyksiköiden omistusosuuden vähimmäisvaatimuksella mielestänne on?

-

- **Jos sidosyksiköitä koskeva muutos toteutetaan esitetyllä tavalla, mitä toimenpiteitä ja niistä aiheutuvia kustannuksia muutos todennäköisesti aiheuttaisi edustamanne organisaation eri toimialojen kannalta ja yleisesti?**

-

- **Mitä toimenpiteitä organisaationne aikoo sidosyksikön omistajana tehdä vähimmäisomistusrajaa koskevan sääntelyn seurauksena (esimerkiksi jatkuuko**

toiminta markkinaehtoisena, puretaanko yhtiö, pilkotaanko yhtiö, ryhdytäänkö muihin toimenpiteisiin?)

-

- Minkälaisia taloudellisia tai muita hyötyjä muutoksesta todennäköisesti seuraisi?

-

Ovatko esitetyt sidosyksiköitä koskevat siirtymäajat mielestänne riittävät? Kuinka paljon aikaa muutoksiin tarvitaan?

-

- Mitä siirtymäaikaa vaativia toimenpiteitä sidosyksiköitä koskeva kirjaus aiheuttaisi?

-

Mietinnön liitteinä olevissa eriävissä mielipiteissä on esitetty poikkeuksia sidosyksiköiden omistusosuusvaatimukseen. Tulisiko vaatimukseen säätää poikkeuksia? Minkälaiset poikkeukset olisivat tarkoituksenmukaisia?

-

Turvallisuus ja huoltovarmuus

Vastaako esitys turvallisuutta ja huoltovarmuutta koskeviin tarpeisiin? Onko esitetty muutos riittävä keino varmistaa turvallisuuden toteutuminen hankinnan elinkaaren aikana ottaen huomioon EU-hankintadirektiivien reunaehdot, sekä muu turvallisuutta ja huoltovarmuutta koskeva sääntely?

-

Rikosrekisteriotteen pakollisuudesta luopuminen

Rikosrekisteriotteiden pakollisesta käytöstä luopumista koskevan ehdotuksen tavoitteena on sujuvoittaa hankintamenettelyjä ja vähentää hallinnollista taakkaa.

-

- Missä määrin muutos vaikuttaa hallinnolliseen taakkaan yhtäältä hankintayksiköiden ja toisaalta tarjoajien kannalta ja edistää näitä tavoitteita?

-

Hankintojen ilmoittaminen

Mitkä ovat näkemyksenne hankintojen ilmoittamista koskeviin muutoksiin? Lisäävätkö ehdotetut muutokset hankintojen avoimuutta tarkoituksenmukaisella tavalla?

-

Muut huomiot

-

Pasanen Mika
Konneveden kunta